

A Comparative Study of Incidental Third Party Beneficiary in The English and Iranian Law

Abstract

In contracts concluded between its parties, whether in English law, which follows the common law legal system, or in the Iranian legal system, which is influenced and derived from The Islamic jurisprudence and Roman Germanic law, there is a fundamental principle called the "principle of relativity of contracts", according to which the effects of the contract and the obligations arising from it are limited to the parties to the contract. However, today, due to the increasing complexity of contractual relations, the requirements and necessities of protecting the rights of individuals, some laws and legal systems have recognized the possibility of some third parties being benefited and have made This Principle Subject to exceptions. In order to unification of The English legal system, a law entitled the Rights of third parties in contracts was passed in 1999, which divides third party beneficiaries into two categories: intended and accidental beneficiaries. In the present study, which was conducted to explain the possibility of third parties enjoying the benefits of a contract incidentally, it is concluded that in English law, the sources for identifying this type of beneficiary are based on the interpretation of laws, judicial precedent, and legal doctrine. In The Iranian law, its sources can also be identified by examining the existing limited laws, general rules of contracts, teachings of Imami jurisprudence, and theories of doctrine. The criteria for identifying an incidental third party beneficiary in both legal systems include the absence of the parties' intention to grant a benefit, the failure to specify a third party in the contract, as well as his being benefited from the contract in a secondary and collateral manner. Mean while, in neither of the two legal systems under study there is the possibility of requiring the party to perform the contract by an incidental third party beneficiary, and these individuals are not legally protected. Therefore,for The purpose of making the third party to be benefited from the contract, he can only wait for the performance of the contract by the obligor until a benefit appears for him.

Keywords: Common law, English law, incidental third-party beneficiaries, principle of relativity, privity of contracts

مطالعه تطبیقی ذی نفع ثالث اتفاقی در حقوق انگلستان و ایران

چکیده

در قراردادهایی که میان طرفین آن منعقد می‌شود، چه در حقوق انگلستان که از نظام حقوقی کامن لا پیروی می‌نماید و چه در نظام حقوقی ایران که متأثر و برگرفته از فقه اسلامی و حقوق رومی ژرمنی است، اصلی بنیادین تحت عنوان «اصل نسبی بودن قراردادها» مطرح است که به موجب آن آثار قرارداد و تعهدات ناشی از آن به طرفین قرارداد محدود می‌گردد. اما امروزه در اثر پیچیدگی‌های فزاینده روابط قراردادی، اقتضانات و ضرورت‌های حفظ حقوق اشخاص، برخی قوانین و نظام‌های حقوقی امکان بهره‌مند شدن عده‌ای اشخاص ثالث را مورد شناسایی قرارداده و این اصل را دستخوش استثنائاتی نموده است. در راستای یکپارچه سازی نظام حقوقی انگلیس، قانونی تحت عنوان حقوق اشخاص ثالث در قراردادها در سال ۱۹۹۹ تصویب گردید که اشخاص ثالث ذی نفع را به دو دسته ذی نفع مورد نظر و اتفاقی تقسیم بندی می‌نماید. در مطالعه حاضر که به منظور تبیین امکان برخورداری اشخاص ثالث از منافع یک قرارداد بصورت اتفاقی صورت پذیرفته است چنین نتیجه می‌شود که در حقوق انگلستان منابع شناسایی این نوع ذی نفع بر تفسیر قوانین، رویه قضایی و دکترین حقوقی استوار است. در حقوق ایران نیز می‌توان با بررسی قوانین محدود موجود، قواعد عمومی قراردادها، آموزه‌های فقه امامیه و نظریات دکترین، منابع آن را مشخص نمود. معیارهای تشخیص ذی نفع ثالث اتفاقی در هر دو نظام حقوقی شامل عدم وجود قصد طرفین برای اعطای منفعت، عدم تعیین شخص ثالث در قرارداد و منتفع شدن وی از آن بصورت فرعی و جانبی است. همچنین که در هیچ یک از هر دو نظام حقوقی مورد مطالعه امکان الزام متعهد به اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی وجود نداشته و از این افراد حمایت قانونی نمی‌شود. لذا وی برای برخورداری از منفعت قرارداد، تنها می‌تواند منتظر اجرای قرارداد توسط متعهد مانده تا منفعتی برای او پدیدار گردد.

کلید واژه‌ها: حقوق کامن لا، حقوق انگلستان، ذی نفع ثالث اتفاقی، اصل نسبی بودن، حقوق ایران، محرمانگی قراردادها

به واسطه اجتماع افراد انسانی از گذشته های دور یک سری معاملات، گرچه ابتدایی بین آنها صورت می گرفته که قدیمی ترین آنها معاوضه بوده است. بعدها که تمدن بیشتری نصیب بشر شد و پول و اسکناس جای گندم، که در آن زمان حکم پول امروزی را داشت گرفت، اشکال مختلف عقود و معاملات همچون اجاره، بیع، صلح و... به تدریج ظهور پیدا نمود (شهیدی، ۱۳۹۵: ۱۲) از سوی دیگر ذی نفع به شخصی اطلاق می شود که در موضوعی برای وی منفعتی حاصل گردد (معین، ۱۳۸۷: ۲۱۱) و ثالث نیز شخصی است که هیچگونه نقشی در انعقاد قرارداد بین متعاملین ندارد (بهرامی، ۱۴۰۳: ۱۳).

با توجه تعریف عقد و قرارداد طبق نظریات دکترین و صاحب نظران در حقوق ایران که بیان داشته اند منظور از عقد، عقود معین و قرارداد، اصولاً عقود غیر معین (عقودی که قانون گذار آنها را تصریح نموده) و مطابق ماده ۱۰ قانون مدنی منعقد می گردد می باشند (شهیدی، ۱۳۹۵: ۱۳)، دو اصل ناشی می شود که عبارتند از: ۱- اصل آزادی قراردادها: به این معنا که افراد در انتخاب طرف عقد و پیمان خویش و متعهد ساختن خود آزادی کامل دارند (کاتوزیان، ۱۴۰۱: ۱۴۴). ۲- اصل نسبی بودن: به موجب این اصل، صرفاً طرفین عقد و کسانی که خود را متعهد می نمایند و یا قائم مقام آن ها در برابر یکدیگر متعهد هستند و شخص ثالثی که اراده ای در انعقاد عقد نداشته از آن نفعی نمی برد و زیانی نیز در قبال آن عقد متحمل نمی شود. (همو، ۱۴۰۱: ۲۴۲).

اصل نسبی بودن قراردادها^۱ خود مشمول دو قاعده می گردد: ۱- عدم تسری هرگونه آثاری از قرارداد به شخص ثالث. این قاعده که مورد قبول نظام های حقوقی گوناگون قرار گرفته، محل بحث و گفتگو نمی باشد. ۲- عدم ذی نفع شناختن شخص ثالث توسط دادگاه ها در دعاوی مطروحه (Richards, 1998: 98)، قاعده دوم به معنای فعلی آن در حقوق انگلستان در نتیجه سختگیری های رویه قضایی این کشور در رای پرونده پرایس در مقابل ایستون در سال ۱۸۳۳ مطرح و توسط آرای دیگر همچون تودل علیه اتکینسون در سال ۱۸۶۱، تصویب مجلس اعیان در سال ۱۹۱۵، تایید مجلس لردها در سال ۱۹۸۶ (Treitel, 2003: 55) و پرونده دانلوپ تثبیت گردید و در حقوق ایران نیز با توجه به قوانین، نظریات اساتید و فقه نیز می توان چنین برداشتی نمود.

با وجود پذیرش این اصل در هردو نظام حقوقی، استثنائاتی در این خصوص وجود دارد که ممکن است کسانی که در انعقاد عقد نقشی ندارند از منافع آن بهره مند شوند چه بصورت ارادی و چه اتفاقی. در حالیکه این استثنائات در حقوق انگلستان به

تفصیل مورد بحث و بررسی قرار گرفته و به دو بخش ذی نفع مورد نظر^۳ در مقابل ذی نفع اتفاقی^۴ (Garner, 1999:149) تقسیم شده اند و ذی نفع مورد نظر نیز خود به دو دسته ذی نفع متهب^۵ و ذی نفع دائن^۶ دسته بندی می شوند (Wex Definitions Team, 2022). اما حقوق ایران، صرفاً یک نوع ذی نفع ثالث را مورد پذیرش قرار داده که تقریباً معادل همان ذی نفع مورد نظر است و مقالاتی اندک نیز در خصوص جایگاه ثالث و یا اجرای قرارداد توسط ثالث مورد نظر در حقوق انگلیس وجود دارد، و در خصوص تقسیم بندی مورد اشاره علی الخصوص ذی نفع اتفاقی در حقوق ایران به طور مستقیم هیچ سابقه ای مشاهده نمی گردد بنابراین پژوهش حاضر از این حیث دارای نوآوری است .

این مقاله که به روش توصیفی-تحلیلی نگارش می شود، درصدد یافتن پاسخ این سوال است که ذی نفع ثالث اتفاقی کیست و اینگونه ذی نفع شدن چه آثاری به همراه دارد. در این پژوهش با توجه به اینکه حقوق انگلستان زادگاه ذی نفع ثالث می باشد و انواع آن مورد مطالعه قرار گرفته لاجرم ابتدائاً قوانین موضوعه، دکترین و رویه قضایی کشور انگلستان بررسی و سپس با توجه به اینکه هیچ منبع فارسی، قانونی، فقهی و نظریات دکترینی در حقوق ایران وجود ندارد، بخش های مربوط به این نظام مورد کنکاشت واقع و بر اساس دیدگاه ها و نظریات به وجود آمده برای نویسنده با استناد به منابع موجود، تدوین تا نهایتاً با مقایسه این ذی نفع در هر دو کشور در مباحث: منابع ذی نفع ثالث اتفاقی، معیارهای تشخیص و امکان الزام متعهد به انجام تعهد توسط این ذی نفع، نتیجه ای بدست آید که بتواند الهام بخش قانون گذار در این حوزه باشد، بلکه ضمن پذیرش کامل این ذی نفعان در دسته بندی های مشخص و تعیین آثار و احکام هریک، قانون مدونی در این خصوص در جهت عدم تضییع حقوق این اشخاص و یکپارچگی سیستم حقوقی تدوین نماید.

-
- 2.Intended Beneficiary
 - 3.Incidental Beneficiary
 - 4.Donee Beneficiary
 - 5.Creditor Beneficiary

۱. منابع ذی نفع ثالث اتفاقی

در ابتدا، این مبحث به بررسی جامع و دقیق منابع مربوط به ذی نفع ثالث اتفاقی در حقوق انگلستان می پردازد؛ منابعی که مشتمل بر قوانین مصوب، آرای صادره توسط دادگاهها و رویه های قضایی پذیرفته شده است، سپس به شناسایی و واکاوی منابع مرتبط با ثالث اتفاقی در چارچوب حقوق ایران پرداخته خواهد شد، که شامل مجموعه ای از قوانین جاری، دیدگاهها و نظرات مطرح شده توسط دکترین برجسته، و آموزه های فقه اسلامی می باشد. در نهایت، با فراهم آوردن اطلاعات لازم از هر دو سیستم حقوقی، به بررسی شباهت ها و تفاوت های موجود بین منابع مرتبط پرداخته خواهد شد.

۱-۱. منابع ذی نفع ثالث اتفاقی در حقوق انگلستان

در حقوق این کشور با توجه به افزایش پیچیدگی روابط تجاری، اهمیت احترام به منافع اشخاص ثالث، سختگیری دادگاه ها، نقدهای وارد بر مفهوم اصل نسبی بودن و تمایل محدود دادگاهها به تغییر رویه قضایی در ارتباط با حقوق اشخاص ثالث در قراردادها، نیاز به مداخله قانون گذار برجسته گردید که این موضوع سرانجام منجر به تصویب قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها^۱ در سال ۱۹۹۹ شد (شیروی، ۱۳۸۴: ۳). هدف این قانون تغییر قاعده دوم این اصل، یعنی ایجاد حق طرح دعوی برای اشخاص ثالث ذی نفع می باشد. این قانون تغییری بنیادین در این اصل از حقوق انگلستان به وجود آورد و به شخص ثالث این امکان را داد تا بتواند علیه متعهد اقدام به طرح دعوی کند. البته این قانون نافی موارد خاصی نیست که پیش از تصویب این قانون توسط رویه قضایی انگلستان و یا قوانین این کشور ایجاد شده است. مثل قوانینی همچون قانون جلوگیری از حریق (در کلان شهر) مصوب ۱۷۷۴ و قانون شرکت های تجاری مصوب ۱۹۸۵ (حیبی، ۱۴۰۰: ۸).

برای درک بهتر ذی نفع اتفاقی و وجه تمیز آن از مورد نظر، لازم است ابتدا به طور خلاصه به منابع ذی نفع مورد نظر پرداخته شود. ذی نفع ثالث مورد نظر به شخصی اطلاق می شود که برای بهره مندی از قرارداد بین دو طرف دیگر تعیین شده و ایجاد چنین رابطه ای از همان ابتدای امر توسط طرفین در نظر گرفته شده است (Nudelma, 2019: 1) و رکن اصلی آن بیان واضح قصد متعاقدين جهت بهره مندی ثالث از قرارداد می باشد. مفهوم ذی نفع مورد نظر و تمایز آن با اتفاقی برای اولین بار در پرونده لاورنس علیه فاکس^۲ در سال ۱۸۵۹ مورد بحث قرار گرفته که در آن مرجع قضایی به صراحت اعلام نموده شخص ثالث تنها

6. (Rights of Third Parties) contracts act 1999
7. Lawrence v. fox 1859

در صورتی می تواند ذی نفع مورد نظر شناخته شود که طرفین قرارداد قصد روشن و مشخصی برای اعطای منفعت به آن شخص داشته باشند (Kessler, 1943:210).

توضیحات فوق به شخص ذی نفعی اشاره دارد که مدنظر طرفین قرارداد بوده و قصد و نیت آنان به شکل مستقیم متوجه او است. با این حال بر اساس موارد فوق، مفهوم و منطق مطالب بیان شده و ماده ۳ قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها، چنین استنتاج می گردد که دکتربین و رویه قضایی حقوق انگلستان به شکلی عمیق تر به تفسیر مفهوم ذی نفع ثالث اتفافی پرداخته است تا قانون این کشور، در این چارچوب ذی نفع ثالث اتفافی به فردی اطلاق می گردد که طرفین قرارداد هیچ گونه اراده یا برنامه ای جهت اعطای منفعت مستقیم به او ندارند اما به صورت کاملاً غیرمنتظره و اتفافی منافی از قرارداد نصیب وی می شود. این نوع انتفاع معمولاً وابسته به شرایط خاص قرارداد بوده و عموماً نقشی در اهداف اصلی طرفین ایفا نمی کند و مورد حمایت قانون گذار نیز نمی باشد، بلکه نتیجه ای جانبی و تصادفی از روابط قراردادی میان آنها است (Corbin, 1918:1017).

۲-۱. منابع ذی نفع ثالث اتفافی در حقوق ایران

هنگامی که قوانین و مقررات حقوق ایران مورد بررسی قرار می گیرند، ملاحظه می گردد که منابع ای به طور مستقیم، خاص و جداگانه برای این ذی نفع مشخص نشده است. لکن صرفاً در برخی مواد به طور غیر مستقیم به موضوع بهره مندی ذی نفع ثالث اشاره شده است^۸ که نشان از این امر، یعنی پذیرش استثناء اصل نسبی بودن و ذی نفع شدن شخص ثالث در قراردادها دارد. نظریات دکتربین نیز با تکیه بر اصول و مبانی حقوق بر این باور هستند که شخص ثالث می تواند ذی نفع قرار گیرد، هرچند نظرات در این خصوص کمی تفاوت دارد.

برخی از اساتید بیان کرده اند که تعهد به نفع شخص ثالث، چه وی در انعقاد قرارداد نقش داشته باشد و چه نداشته باشد، باعث ایجاد یک رابطه حقوقی مستقیم میان متعهد و شخص ثالث می شود. بنابراین، شخص ثالث از این طریق در مقابل متعهد، حق مشخصی به دست می آورد (شهیدی، ۱۳۹۵: ۱۲۴). استاد دیگری به استناد قواعد حقوق تعهدات کشور سوئیس، موضوع ذی نفعی

۸ قانون گذار ایران در مواد ۱۹۶، ۷۶۸ و ۷۶۹ قانون مدنی، تحت تاثیر قانون مدنی فرانسه (ماده ۱۱۲۱) و فقه امامیه در قالب عباراتی مختصر و مجمل به طرفین قرارداد اجازه ایجاد تعهد به نفع شخص ثالث را داده است. این اختصار و اجمال موجب ابهام در روابط طرفین قرارداد و شخص ثالث شده است. حقوقدانان برای رفع این ابهام، سعی در تبیین و توضیح ماهیت حقوقی تعهد به نفع ثالث کرده اند که نظریه های مختلفی را برانگیخته است.

ثالث را به شکل دقیق‌تری تفکیک کرده‌اند. آن‌ها بیان داشته‌اند که در برخی موارد، تعهد به نفع شخص ثالث تنها باعث بهره‌مند شدن وی می‌گردد، بی‌آنکه برای او حق مستقلی ایجاد شود یا بتوان وی را طلبکار تلقی نمود. در مقابل، در مواقعی دیگر شخص ثالث به عنوان طلبکار شناخته می‌شود و حقی مستقیم و قابل استناد برای وی شکل می‌گیرد (کاتوزیان، ۱۴۰۱: ۳۵۵). اساتید دیگری اینگونه توجیه می‌نمایند که در این شرایط عملاً حقی برای شخص ثالث از قرارداد بوجود می‌آید و واضح است که هر صاحب حقی می‌تواند آن را مطالبه نماید (نگرودی، ۱۳۹۲: ۹۰).

در آموزه‌های فقهی نیز برخی فقها ابتدائاً با توسل به قاعده ((لَا يُمْلِكُ الْغَيْرُ بَدُونَ إِذْنِهِ)) و قسمت اول آیه شریفه ((وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ)) منفعتی برای شخص ثالث در نظر نمی‌گرفتند، چرا که معتقد بودند تملیک مال و یا منفعتی بدون اذن شخص ثالث و بصورت یکطرفه جایز نمی‌باشد. اما برخی دیگر از فقهای امامیه با توجه به قاعده ((الْمُؤْمِنُونَ عِنْدَ الشُّرُوطِ هُمْ)) در موارد متعددی به صحت شرط منعقد به نفع شخص ثالث نظر داده‌اند. در نهایت بسیاری از فقهای امامیه به ویژه معاصران به استناد عمومات و عقود مانند آیات شریفه ((يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ)) و ((وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ)) قائل به اصل آزادی قراردادها هستند. بر این مبناء هر قرارداد جدیدی که برخوردار از شرایط عمومی صحت معامله باشد و مخالف با شرع نباشد معتبر شناخته می‌شود (شعاریان، ترابی، ۱۳۹۱: ۵۶).

در نظام حقوقی ایران، برخلاف سیستم حقوقی انگلستان، ذی‌نفعان ثالث به صورت مشخص و منسجم دسته‌بندی نشده‌اند، بلکه بررسی آن‌ها بیشتر در قالب برخی مواد قانونی یا نظریه‌های پراکنده مطرح شده توسط استادان و فقهای حقوق صورت گرفته است. این موضوع به‌ویژه درباره وضعیت ذی‌نفع ثالث اتفاقی که محور اصلی مقاله کنونی است، اهمیت بیشتری می‌یابد، زیرا در این شیوه هیچ تمایز روشن و متفاوتی بین آن‌ها و سایر انواع ذی‌نفعان ثالث قائل نشده‌اند. این فقدان دسته‌بندی و تمایز می‌تواند موجب برداشت‌های متفاوت و نوعی ابهام در تطبیق معیارها و احکام مربوط به این دسته از ذی‌نفعان شود.

۳-۱. مقایسه تطبیقی منابع ذی‌نفع ثالث اتفاقی

در نظام حقوقی انگلستان، با وجود تصویب قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها و مشخص کردن ذی‌نفع ثالث مورد نظر و تبیین آثار و احکام مرتبط با وی، هیچ نشانه‌ای از به رسمیت شناختن ذی‌نفع اتفاقی در قوانین مدون مشاهده نمی‌شود. با

این حال، این بدان معنا نیست که چنین ذی‌نفعی در این نظام حقوقی وجود ندارد بلکه شناسایی مفهوم و آثار حقوقی ذی‌نفع
اتفاقی در منابع حقوقی انگلستان می‌بایست از طریق مطالعه و تحلیل رویه‌های قضایی و نظریات دکترین انجام شود.
حقوقدانان این کشور، با در نظر گرفتن قواعد کلی حقوقی و بهره‌گیری از تفسیرهای مخالف قانون مصوب، ذی‌نفع اتفاقی را
به رسمیت شناخته و جنبه‌های مختلف حقوقی و آثار آن را توضیح داده‌اند. در نظام حقوقی ایران نیز هیچ تصریح مستقیمی به
مفهوم ذی‌نفع اتفاقی در قوانین موضوعه یا منابع فقهی وجود ندارد. منابع موجود، تنها به صورت کلی به بحث تعهد به نفع
ثالث پرداخته. با این حال، در نظریات برخی صاحب‌نظران، از جمله دکتر کاتوزیان، اشاره‌ای به قسمتی شده است که تعهد به
نفع ثالث در پاره‌ای موارد صرفاً او را منتفع می‌سازد نه طلبکار. این دیدگاه، به نوعی بازتاب مشابه از دکترین و رویه موجود
در حقوق انگلستان نسبت به ذی‌نفع ثالث اتفاقی است. با این وجود، ضروری است که با رجوع به اصول و قواعد فقهی و
حقوقی موجود در نظام حقوقی ایران، مفهوم ذی‌نفع اتفاقی به دقت بررسی شده، از دیگر انواع ذی‌نفع‌ها تفکیک گردد و
تمامی آثار حقوقی مترتب بر آن شناسایی شود.

۲. معیارهای تشخیص ذی‌نفع ثالث اتفاقی

با توجه به پیچیدگی‌های موجود در تشخیص ذی‌نفع ثالث اتفاقی نسبت به انواع دیگر ذی‌نفعان و این نکته که هر یک از
ذی‌نفعان دارای احکام، آثار و روش‌های خاص خود برای ذی‌نفع شدن هستند، تمایز قائل شدن میان ذی‌نفع ثالث اتفاقی و
سایرین از اهمیت بالایی برخوردار است. در این راستا، پس از تحلیل و بررسی ذی‌نفع شدن این افراد معیارهایی برای
شناسایی وی ارائه می‌شود تا هم از تضییع حقوق افراد جلوگیری شود و هم امکان شناسایی چنین شخصی فراهم گردد تا
احکام مربوط به این نوع ذی‌نفع بر او اعمال شود.

۱-۲. معیارهای تشخیص ذی‌نفع ثالث اتفاقی در حقوق انگلستان

قرارداد به عنوان قانون میان طرفین آن محسوب می‌شود و اصولاً شخص ثالث از این قرارداد نه امتیازی کسب می‌کند و نه
تعهدی بر عهده دارد. با این حال، در برخی موارد افراد ثالث به صورت اتفاقی و بدون دخالت مستقیم یا اراده خود ممکن است
به قرارداد مرتبط شوند و از آن بهره‌مند گردند (Peel, 2015: 14-25). به عنوان مثال ذی‌نفع اتفاقی گاهی می‌تواند یک شرکت

ساختمانی باشد که جهت ساختن یک منزل مسکونی استخدام شده است. بنابراین اگر شرکت ساختمانی طرف قرارداد با مالک، یک پیمانکار فرعی را برای تهیه مصالح در روند پروژه به کار گیرد، پیمانکار فرعی ذی نفع اتفاقی قرارداد بین مالک ملک و شرکت ساختمانی می باشد. اگرچه پیمانکار فرعی از قرارداد میان متعاملین منتفع می گردد، اما قرارداد به نفع پیمانکار فرعی نیست. این شخص با توجه به اینکه فرد مورد نظر طرفین نمی باشد برای وی از لفظ ذی نفع ثالث اتفاقی استفاده می گردد.

در حقوق انگلستان دکتترین این کشور دو رکن اساسی برای ذی نفع شدن شخص ثالث به طور اتفاقی تبیین نموده است: ۱ - طرفین در حین انعقاد قرارداد تعهد یا منفعتی را برای ثالث در نظر نمی گیرند و حتی ممکن است این شخص با متعاملین شخصی بیگانه باشد. ۲ - منفعتی که ایجاد می شود به خواست و اراده طرفین قرارداد نبوده، بلکه آنها به طور کاملاً حادث، اتفاقی و غیر ارادی شخص ثالث را ذی نفع می نمایند (Stimmel&Roser, 2024). نهایتاً مستند به مفهوم قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادهای نظریات دکتترین، منابع ارجاع شده و ارکان اساسی ذی نفع اتفاقی، معیارهایی برای تشخیص این ذی نفع به دست می آید که در ادامه هر یک این معیارها تشریح و تحلیل می گردد.

۲-۱-۱. عدم وجود قصد و هدف جهت اعطای حق به عنوان اولین و مهم ترین معیار شناسایی^۹

بر اساس مفهوم مقرر در بخش دوم بند ب ماده ۱ قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادهای و همچنین پرونده مشهور Tweddle v Atkinson (1861)، ضروری است تا ابتدا ماهیت قرارداد منعقد و الزامات آن مورد بررسی قرار گیرد تا مشخص شود آیا طرفین قرارداد، یعنی متعهد و متعهد له، قصد داشته اند حق قانونی قابل اجرایی برای شخص ثالث ایجاد کنند که بتواند مستقیماً اجرای تعهدات را از متعهد مطالبه نماید یا خیر. در این خصوص، تمرکز اصلی باید بر اراده واقعی و نیت طرفین باشد. این نیت باید از طریق تفسیر دقیق مفاد قرارداد مشخص گردد که شامل بررسی کلیه شواهد مرتبط مانند زبان به کاررفته در متن قرارداد، شرایط حاکم در زمان انعقاد، و اهداف کلی قرارداد می شود. چنین بررسی جامع می تواند به شفاف سازی قصد طرفین کمک کند و نحوه تعامل حقوق شخص ثالث با الزامات قراردادی را روشن سازد (Sainz, 2025).

۲-۱-۲. عدم نام بردن یا تعیین دقیق ثالث^{۱۰}

9. Absence of intention and purpose to grant the right
10. Lack of Identification or Express naming

طبق مفهوم ماده ۳ قانون مرتبط با حقوق اشخاص ثالث در قراردادها، و همچنین بررسی و تحلیل رأی صادره در پرونده قضایی (2006) Avraamides v Colwill، یکی از شاخص‌ها و معیارهای اصلی در شناسایی و تشخیص ماهیت ذی‌نفع ثالث اتفاقی، عدم ذکر نام یا مشخصات دقیق این شخص در متن قرارداد میان طرفین اصلی است. توضیح این مفهوم به این صورت است که شخص ثالث اتفاقی در حقیقت به فردی گفته می‌شود که از توافقات و ترتیبات قراردادی میان دو طرف دیگر سود یا منفعتی دریافت می‌کند، بی‌آنکه طرفین قرارداد به شکل مستقیم یا غیرمستقیم به وی اشاره کرده باشند یا موقعیت او را در چارچوب قرارداد تصریح کرده باشند

۲-۱-۳. جنبه جانبی صرف داشتن انتفاع از قرارداد^{۱۱}

با توجه به اصول و مفاهیم مطرح شده در خصوص ذی‌نفع ثالث اتفاقی، می‌توان به این نکته دست یافت که شناسایی این دسته از ذی‌نفعان، به طور مستقیم به ماهیت غیرمستقیم و جنبه جانبی بهره‌مندی آنان از توافقات دیگران گره خورده است. در حقیقت، اگر انتفاع شخص ثالث جنبه‌ای مستقیم و برنامه‌ریزی شده داشته باشد و به عنوان هدفی روشن در متن قرارداد گنجانده شده باشد، دیگر نمی‌توان آن را تحت عنوان ذی‌نفع اتفاقی طبقه‌بندی کرد و این قبیل ذی‌نفعان در زمره افرادی قرار می‌گیرند که از همان ابتدا جزئی از اهداف و اراده تدوین‌کنندگان قرارداد بوده و انتفاع آن‌ها با تصمیم پیشین طرفین قرارداد تضمین شده است.

۲-۲. معیارهای تشخیص ذی‌نفع ثالث اتفاقی در حقوق ایران

با توجه به قوانین موضوعه در حقوق ایران علی‌الخصوص تفاسیر مرتبط با تعهد به نفع ثالث دو رکن اساسی جهت شناخته شدن ثالث به عنوان ذی‌نفع وجود دارد: الف- گنجاندن تعهدی به نفع ثالث در ضمن قرارداد منعقد. ب- مشخص بودن فرد ثالث ذی‌نفع در حین قرارداد. البته این مشخص شدن صرفاً منوط به آوردن مشخصات آن فرد نمی‌شود، بلکه امکان دارد به یک گروه یا صنفی محدود شود. مانند اینکه در ضمن یک قرارداد تعهدی برای مساکین یا تعهدی برای دست‌فروشان منطقه ای منعقد گردد و این امر نیز تعهد به نفع ثالث محسوب می‌گردد (احمدی، ۱۳۸۵: ۱۴۲).

در فقه امامیه نیز آثاری از این ذی نفع را نمی توان یافت، حتی برخی فقها برخلاف قوانین ایران مستند به قاعده ((لَا يَدْخُلُ فِي مِلْكِ انْسَانٍ شَيْءٌ فَهَرَا إِلَّا الْارْثُ))، به طور کلی تملیک حق برای ثالث را بدون رضایت وی و مداخله در قرارداد باطل دانسته اند (فاضل مقداد، ۱۴۰۳: ۳۴۵) و طرفدار نظریه منع تملیک قهری می باشند. شهید ثانی نیز در تأیید همین موضوع، قبول چنین تملیکاتی را امری دور از ذهن دانسته و هرگونه انتقال مالکیت را تنها با رضایت گیرنده ممکن می داند (شهید ثانی، ۱۴۱۳: ۳۱۳).

صاحب جواهر نیز بر این باور است که در تملیکات و عقود، عدم وقوع تملیک قهری امری آشکار و بدیهی به شمار می رود (نجفی، ۱۴۰۴: ۲۵). برخی نیز معتقدند تملیک قهری به هیچ عنوان به معنای انتقال مال از طریق غلبه و زور به دیگری نیست. بلکه مفهوم اصطلاح "قهری" در تملیک قهری به معنای انتقال مال به دیگری است، بدون اینکه فرد ثالث دخالت یا اراده‌ای از خود نشان داده باشد (جعفری لنگرودی، ۱۳۸۸: ۹۰۲). اما برخی دیگر از فقها چنین امری را نامعقول نمی دانند (طباطبایی یزدی، ۱۴۰۹: ۸۷۹) و در تأیید این امر عده ای از فقها در بحث وصیت در جواب کسانی که انتقال مالکیت را نیازمند ایجاب و قبول فرض می نمایند چنین بیان می دارند، که امر تملیک مال از جمله اموری نمی باشد که همیشه برای محقق شدن آن نیازمند ایجاب و قبول باشد (حسینی روحانی، ۱۴۲۹: ۴۰۲). آیت الله خوئی نیز در تأیید همین امر چنین استدلال نموده اند «از آنجا که موصی له قدرت بر رد وصیت دارد و می تواند از پذیرش آن امتناع ورزد چنین مواردی مالکیت قهری نیست اما اگر گفته شود ملکیت برای موصی له حاصل می شود و با رد نیز غیر قابل زوال است، در این صورت می توان آن را از مصادیق تملیک قهری دانست» (خوئی، ۱۴۱۸: ۲۹۹).

در کتب فقهی به روشنی بیان شده که برخی از فقها، تحت عنوان منع تملیک قهری، انتقال منفعت ناشی از قرارداد به شخص ثالث بدون اذن و قبول وی را غیر صحیح می دانند. این دیدگاه عمدتاً بر اساس ادعای اجماع مطرح شده و جز این، هیچ نص یا دلیل شرعی مشخصی برای پشتیبانی از آن ارائه نشده است. در مقابل، گروه دیگری از فقهای متأخر دیدگاه متفاوتی اتخاذ کرده اند و چنین تملیک‌هایی را به صراحت پذیرفته اند. با توجه به مبانی یادشده و بهره‌گیری از اصول موجود در قواعد عمومی قراردادها و نیز اصل نسبی بودن تعهدات در عقود، همچنین با استفاده از نظرات فقه امامیه، معیارهایی برای شناسایی و تشخیص شخص ثالث ذینفع اتفاقی در حقوق ایران ارائه می شود.

۲-۲-۱. عدم وجود قصد و هدف طرفین در منتفع نمودن ثالث

با استناد به ماده ۱۹۰ و قسمت دوم ماده ۱۹۶ قانون مدنی، به طور روشن مشخص است که برای ایجاد یک تعهد به نفع شخص ثالث، چه از طریق درج شرط ضمن عقد و چه در قالب یکی از عوضین، لازم است طرفین قرارداد به طور صریح و روشن قصد اعطای این حق را داشته باشند. این قصد، به عنوان یک عنصر اساسی، نشان‌دهنده توجه و اراده طرفین در ایجاد چنین حقی برای شخص ثالث است. در مقابل، حالتی که منتفع شدن شخص ثالث به صورت اتفاقی رخ می‌دهد، در شرایطی تحقق می‌یابد که طرفین قرارداد هیچ‌گونه قصد، نیت و یا هدفی مبنی بر تأمین منافع برای آن شخص ثالث نداشته باشند. در واقع، اگر حتی کمترین قصدی برای فراهم آوردن منفعت برای ثالث وجود داشته باشد، دیگر نمی‌توان آن را یک منفعت اتفاقی دانست و این وضعیت، در نهایت به صورت یک تعهد یا حق برای شخص مدنظر تعریف خواهد شد.

۲-۲-۲. عدم تعیین صریح شخص ثالث در قرارداد

در راستای این بحث و با استناد به رکن دوم مفهوم ذی‌نفع بودن اشخاص ثالث، و با توجه به این نکته که طرفین قرارداد هیچ‌گونه نیت یا هدف مشخصی برای بهره‌مند ساختن یک ثالث اتفاقی از نتایج انعقاد قرارداد ندارند، یکی از روش‌های کلیدی برای شناسایی ذی‌نفع اتفاقی، عدم اشاره یا تعیین وی در متن قرارداد است. به بیان دیگر، در شرایطی که طرفین در زمان تنظیم و امضای قرارداد هیچ قصدی مبنی بر ایجاد منفعت برای شخص ثالث ندارند به طریق اولی این امر به وضوح نشان می‌دهد که نه تنها نام یا هویت آن ثالث در قرارداد ذکر نمی‌گردد، بلکه هیچ نشانه یا اثر مستقیمی از طراحی یا تخصیص منفعت برای وی نیز در مفاد قرارداد دیده نمی‌شود. این موضوع به‌عنوان یکی از معیارهای اصولی و روشن، می‌تواند به‌درستی مساله انتفاع اتفاقی را تبیین کند.

۳-۲-۲. منتفع شدن ثالث بصورت جانبی

در شناسایی ذی‌نفع ثالث اتفاقی، به دلیل نبود هرگونه نشانه‌ای از حضور او در قرارداد و فقدان قصد یا نیت مشخص برای انتفاع وی، نمی‌توان انتظار داشت که قرارداد به‌صورت مستقیم منفعتی به او منتقل کند. بر اساس ماده ۲۳۱ قانون مدنی، معاملات و عقود تنها بر طرفین آن اثرگذارند و اگر منفعی داشته باشد به متعاقدين یا شخص مورد نظر آن‌ها تعلق می‌گیرد. بنابراین، در صورتی که سود مستقیمی برای ثالث وجود داشته باشد، دیگر نمی‌توان این حالت را به‌عنوان یک انتفاع اتفاقی تلقی کرد، بلکه ماهیت آن به ذی‌نفع مقصود تغییر پیدا می‌کند. چرا که برای قرار گرفتن ثالث در چارچوب تعریف ذی‌نفع اتفاقی، بهره‌مندی او باید به شکلی غیرارادی و جنبی اتفاق بیفتد.

۲-۳. مقایسه تطبیقی معیارهای تشخیص ذی نفع ثالث اتفاقی

با بررسی و تحلیل قوانین و نظریه‌های حقوقی در نظام حقوقی انگلستان و همچنین قوانین، آموزه‌های فقه امامیه و دیدگاه‌های دکترین در نظام حقوقی ایران، به مجموعه‌ای از معیارها برای شناسایی ذی نفع ثالث اتفاقی در این دو نظام دست یافتیم. این معیارها به شرح زیر هستند: نخست، برای شناسایی فرد به‌عنوان ذی نفع ثالث اتفاقی، طرفین قرارداد نباید قصد یا هدف خاصی برای متفع کردن این شخص داشته باشند. در واقع، منفعتی که به ثالث اتفاقی می‌رسد، باید کاملاً بدون برنامه‌ریزی و پیش‌بینی باشد. دومین معیار، عدم تعیین صریح یا مشخصه فرد ثالث در متن قرارداد است. زیرا ثالث اتفاقی فردی است که به طور غیرمستقیم و گاهی بدون آگاهی طرفین قرارداد از وجود آن منتفع می‌شود. امکان دارد حتی طرفین به شناسایی این شخص نپرداخته باشند. سومین و آخرین معیار نیز، بهره‌مندی جانبی شخص ثالث است. به این معنا که ذی نفع اتفاقی به صورت غیرمستقیم و فرعی، با توجه به شرایط و اوضاع خاص موجود، از مزایای قرارداد بهره‌مند می‌شود، نه اینکه منفعتی مستقیماً برای او در نظر گرفته شده باشد.

تنها تفاوتی که در ذی نفع اتفاقی مابین نظام حقوقی انگلستان و ایران مشاهده می‌گردد، این امر می‌باشد که ذی نفع اتفاقی در رویه قضایی حقوق انگلستان شناخته شده و در نظریات دکترین نظام حقوقی کامن‌لا به طور مفصل احکام آن تبیین گردیده و دسته‌ای از ذی نفعان ثالث قراردادی را به خود اختصاص داده است. در صورتی که در نظام حقوقی ایران در خصوص ذی نفع ثالث اتفاقی هیچ‌گونه سخنی به میان نیامده بلکه صرفاً در عمل اینگونه ذی نفعان مشاهده می‌شود و می‌بایست این ذی نفع و آثار آن را از روح قوانین، فقه و نظریات دکترین شناسایی و احکام آن بر این شخص تحمیل گردد.

۳. امکان تقاضای اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی

یکی از چالش‌های مهم و قابل توجه در هر دو نظام حقوقی، موضوع امکان تقاضای اجرای قرارداد توسط ثالث اتفاقی است. به بیان دقیق‌تر، ضروری است مورد بررسی قرار گیرد که آیا چنین شخصی در شرایطی که تعهدات قراردادی از سوی متعهد انجام نمی‌گیرد، این حق را دارد از او مطالبه اجرای تعهدات قراردادی را بخواهد یا اینکه این حق فقط مختص طرفین اصلی

قرارداد است. تجزیه و تحلیل این موضوع می‌تواند زوایای متعدد از تعاملات حقوقی و روابط قراردادی را روشن سازد و به بازتعریف نقش اشخاص ثالث در اجرا و انطباق با اصول قراردادی کمک کند.

۳-۱. امکان تقاضای اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی در حقوق انگلستان^{۱۲}

یکی از موارد مهم در حقوق انگلیس که افراد در هنگام انعقاد قرارداد در رابطه با اجرای آن بدان توجه می‌نمایند، اوصاف طرف دیگر قرارداد می‌باشد. حال ممکن است این اوصاف در عقود قائم به شخص بیشتر مورد توجه قرار گیرد و در عقود مغایبه ای کمتر، اما در اینجا مسئله مهمی که مطرح می‌شود این است که آیا می‌توان اوصاف و ویژگی‌های طرف مقابل قرار داد را نادیده گرفت و به گونه‌ای حکم کرد که شخص ثالث جایگزین یکی از طرفین شود و اجرای قرارداد را مطالبه یا آن را اداء نماید.

با تحلیل مبانی و اصول معتبر حقوقی و دکترین موجود در این نظام، می‌توان به این نتیجه رسید که رویارویی طرف قرارداد یا متعهد با شخص ثالث لازم است ممنوع تلقی گردد. در این راستا، انتساب عنوان "طرف جدید قرارداد" به شخص ثالث، ذاتاً می‌تواند ضمانت اجراهای خاصی به همراه داشته باشد (شیروانی زاده آرنی و میرزا نژاد جویباری، ۱۴۰۱: ۵-۲). در قراردادهایی که شخصیت طرف مقابل نقش دارد، ورود شخص ثالث بدون رضایت طرفین قرارداد یا بدون داشتن پایه‌ای قانونی روشن، می‌تواند موجب خدشه‌دار شدن پایه‌های اعتبار و اجرای قرارداد شود. بنابراین، این نوع از جانشینی باید از نظر حقوقی محدود شده و تابع شرایط خاصی قرار گیرد که متضمن حفظ حقوق اجرایی طرفین باشد، این قاعده در حقوق انگلیس و ایران به طور مستقل ذکر نشده اما توجه به مبانی و اصول مسلم حقوقی آن را تحت عنوان ((ممنوعیت یا منع تحمیل شخص ثالث به عنوان طرف قرارداد)) شناسایی می‌نمایند^{۱۳}. در نظام حقوقی انگلستان دکترینی پر اهمیت برقرار است که تنها طرفین مستقیم یک قرارداد یعنی صرفاً کسانی که به صورت رسمی و قانونی اقدام به انعقاد قرارداد کرده‌اند، از حقوق و تعهدات قانونی منبث از آن من جمله در خواست اجرا بهره‌مند می‌شوند. این بدان معناست که افراد خارج از رابطه قراردادی به‌طور معمول حق دخالت در مسائل مرتبط با قرارداد و اجرای آن را ندارند (Oughton&Davis,2000:3). با اینکه قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها مصوب سال ۱۹۹۹، تلاش کرده تا برخی محدودیت‌ها را تعدیل کرده و امکان برخورداری اشخاص ثالث از مزایای قرارداد از

12.Enforcement

13.prohibition of imposing a third party as a party to the contract

جمله مطالبه اجرای آن را فراهم نماید. اما این قانون تنها به گروه‌های مشخصی نظیر ذی‌نفعان مستقیم و یا مقصود قرارداد محدود شده است.

در نظام حقوقی انگلستان، مفهوم اراده و قصد از اهمیت بسیار بالایی برخوردار است. به طوری که قراردادها بر اساس قصد و اراده متعاقدین تفسیر و اجرا می‌گردد کما اینکه در حقوق ایران نیز این چنین است. بنابراین هنگامی که طرفین قرارداد قصد تنظیم قراردادی فی مابین خود را دارند و به هر طریقی در حین منعقد نمودن این قرارداد و بدون اراده طرفین منفعتی برای شخص ثالث اتفاقی حادث می‌گردد، چون طرفین اراده و قصدی برای انتفاع وی نداشته‌اند و صرفاً نفعی بدون اراده و تعهد برای شخص ثالث ایجاد شده است، در یک قاعده کلی نمی‌بایست هیچ‌گونه حقی جهت مطالبه تعهد از متعهد برای شخص ثالث متصور شد (Eisenberg, 1992: 17).

در یک حکم کلی شخص ثالث ذی نفع که به طور اتفاقی منفعتی برای وی حاصل گردیده حقی برای طرح دعوا و الزام متعهد به انجام تعهد ندارد، چرا که ایشان در نتیجه شریک می‌باشد نه در عقد و اجرای آن، بنابراین به این دلیل که بین ثالث و طرفین تعهدی موجود نیست، هیچ‌گونه الزامی برای مطالبه ایفای تعهد از جانب وی وجود ندارد و ذی نفع شدن شخص ثالث صرفاً منبث از حادثه ای است که می‌توانسته او را منتفع نماید. مفهوم ذی نفع اتفاقی در حقوق انگلستان بسیار حائز اهمیت است چرا که بر حقوق اشخاص ثالثی که می‌توانند تحت تاثیر قرارداد قرار بگیرند تاثیر گذار است به همین دلیل و مستند به مفهوم مخالف قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها، ذی نفعان اتفاقی از لحاظ قانونی نیز از هیچ حقی برخوردار نیستند. این محدودیت نشان‌دهنده انحصاری بودن حقوق و تعهدات قراردادی در انگلستان است و تأکیدی بر اهمیت رابطه مستقیم طرفین با موضوع قرارداد دارد. چنین تدبیری در راستای حفظ نظم حقوقی و جلوگیری از مداخله افراد خارج از رابطه اصلی قراردادی تنظیم شده است (Thuong Gathii, 2014: 108).

۳-۲. امکان تقاضای اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی در حقوق ایران

قاعده منع تحمیل شخص ثالث به عنوان طرف قرارداد، در نظام حقوقی ایران نیز یکی از موضوعات بحث‌برانگیز بوده و تفسیرهای متفاوتی پیرامون آن مطرح شده است. به‌طور مشخص، هنگامی که فردی حق انتفاع، مالکیت منافع (اجاره) یا حق ارتفاق نسبت به ملکی را به دست می‌آورد و سپس مالک اصلی ملک، آن را به شخص ثالث منتقل می‌کند، این پرسش مطرح می‌شود که آیا قراردادهای مرتبط با حق انتفاع، اجاره یا ارتفاق و تعهدهای ضمن آن همچنان میان طرفین اولیه پابرجا خواهند

ماند یا اینکه مالک جدید به‌عنوان جانشین مالک پیشین در قرارداد وارد می‌شود. این مسئله نقطه‌ای است که کاربرد قاعده منع تحمیل شخص ثالث به‌عنوان طرف قرارداد در نظام حقوقی ایران، می‌تواند مورد ارزیابی و سنجش قرار گیرد (شیروانی زاده آرانی و میرزا نژاد جویباری، ۱۴۰۱: ۱۷).

اکثر حقوقدانان ایرانی با استناد به قاعده منع تحمیل و لزوم پابندی به اصل نسبی بودن قراردادها و همچنین با توجه به نظرات فقها، مبنی بر حفظ ارتباط قراردادی میان طرفین اولیه، نظر داده و معتقدند که تغییر مالکیت و انتقال عقد اصلی نباید باعث دخالت شخص ثالث در مفاد قرارداد و اجرای آن گردد، در این خصوص نیز حتی برخی رضایت طرف اصلی قرارداد را شرط تحقق عقد ناقل می‌دانند (محمدی و صادقی و ذوالقدر، ۱۴۰۴: ۱۳). بر طبق این دیدگاه، قرارداد و تعهدات آن با حضور و مسئولیت طرفین قبلی به قوت خود باقی می‌ماند (ایزائلو، ۱۳۹۱: ۹؛ شهیدی، ۱۳۸۹: ش ۶۷). چنین رویکردی در رابطه با بیمه شخص ثالث نیز باعث اختلاف آرای قضایی گردیده بود که آیا شخص ثالث زیان دیده، که جزو متعاقدين قرارداد بیمه نمی‌باشد، می‌تواند به صورت مستقیم به بیمه گر مراجعه نماید یا خیر. در این باره قانون گذار در سال ۱۳۹۵ با تصویب قانون بیمه اجباری خسارت وارد شده به شخص ثالث به تمامی اختلافات پایان بخشید، بدین نحو که اشخاص ثالث زیان دیده را دارای حق طرح دعوی مستقیم علیه بیمه گر اعلام نمود (هاشمی و توکلی کیا، ۱۴۰۲: ۱۳-۱۴). با این حال، عده‌ای دیگر از حقوقدانان استدلال می‌نمایند که حقوق عینی ارتباط تنگاتنگی با مالکیت دارد و اجرای قرارداد توسط شخصی غیر از مالک جدید می‌تواند برخلاف اصول تسلط و اختیار مالک جدید بر مال باشد، و حتی ممکن است نقض مالکیت وی به‌شمار آید. این گروه بر این باورند که منتقل‌الیه باید در قرارداد جانشین شود، و برای همین تعدیلی در قاعده منع تحمیل قائل هستند تا امکان انطباق منطقی‌تر با واقعیت‌های مالکیت فراهم شود (کاتوزیان، ۱۴۰۱: ش ۶۲۹ و ۶۲۶).

اصول و مبانی کلی در فقه امامیه نیز، بنابر قاعده ((الْمُؤْمِنُونَ عِنْدَ الشَّرْطِ هُمْ)) و ((أَوْفُوا بِالْعُقُودِ)) قراردادها را لازم الاجرا دانسته اما این لزوم را صرفاً برای طرفین عقد منظور داشته است و نسبت به شخص ثالث ذی نفع اتفاقی قاعده ((الْعَقْدُ لَا يَشْمَلُ غَيْرَ الْمُتَعَاقِدِينَ)) جاری می‌باشد، بنابراین نسبت به ثالثی که در عقد منعقد دخیل نبوده حقی برای اجرای قرارداد نیز متصور نمی‌باشد. نظر مشهور نیز نسبت به اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی، عدم حق اجرای مستقیم قرارداد توسط وی می‌باشد. شیخ انصاری در المکاسب (انصاری، ۱۴۱۳: ۲۷۱) و امام خمینی (ره) (خمینی، ۱۳۹۲: ۴۷۹) در تحریر الوسیله بیان می‌دارند که شخص ثالث حق مستقیمی برای اجرای قرارداد ندارند مگر اینکه: ۱- خود او ذی نفع شناخته شود (به‌عنوان مثال در وصیت یا هبه) ۲- شرطی صریح در قرارداد به نفع وی وجود داشته باشد.

با توجه به تعریف ذی نفع اتفاقی و مفهوم مخالف نظر فقها، شخص ثالثی که به طور اتفاقی منفعتی را کسب می نماید به عنوان ذی نفع مستقل نمی تواند اجرای قرارداد را مطالبه کند و این شخص تنها به نمایندگی و نیابت از سوی احدی از متعاقدين مثلا در قالب وکالت می تواند اقدام به مطالبه اجرای قرارداد نماید. بنابراین، قواعد کلی در نظام حقوقی ایران در این موضوع موضع مشخصی ندارد و حقوقدانان نیز اظهار نظر خاصی ارائه ننموده اند. به عنوان مثال، شخصی که ملک وی در اثر اجرای طرح های عمرانی توسط شهرداری مشرف به معبر می شود^{۱۴} و ارزش آن افزایش پیدا می کند، شخصی است که به طور اتفاقی منفعتی را کسب نموده است، ولی پیش از اجرای طرح نمی تواند به قرارداد منعقد شده میان پیمانکار و شهرداری استناد و الزام آن ها را به اجرای طرح بخواهد بلکه می بایست تا اجرای کامل و اتمام آن منتظر بماند. نهایتا به نظر می رسد اگرچه فردی ممکن است به طور اتفاقی به عنوان ذینفع شناخته شود اما از منظر قوانین حقوقی ایران به دلیل عدم وجود هرگونه رابطه تعهدآور میان طرفین و شخص ثالث مذکور، نمی توان الزام طرفین را به اجرای تعهدی برای او تصور نمود. این موضوع ناشی از نبود ارتباط تعهدی بین طرفین و ذینفع است که در چنین شرایطی، هیچ الزامی از این جهت قابل تحقق نخواهد بود.

۳-۳. مقایسه تطبیقی امکان تقاضای اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث اتفاقی

در نظام های حقوقی انگلستان و ایران، مفهوم اراده و قصد به عنوان یکی از اصول بنیادین شناخته شده و اهمیتی ویژه در تنظیم روابط قراردادی دارد. تمامی قراردادهایی که میان طرفین منعقد می شوند بر اساس اراده و قصد مشترک آنها تفسیر، تحلیل و اجرا می شوند تا اطمینان حاصل شود که مقاصد آنها با دقت پیاده سازی گردد. در حقوق انگلستان، این اصل در قانون «حقوق اشخاص ثالث در قراردادها» مصوب سال ۱۹۹۹ به صراحت بیان شده، در حالی که در حقوق ایران، مواد ۱۹۰، ۲۲۴ و ۲۲۵ قانون مدنی و همچنین قاعده فقهی «الْعُقُودُ تَابِعَةٌ لِلْقُصُودِ» به روشنی به این موضوع پرداخته اند. یکی از اصول اساسی که این دو نظام حقوقی را تحت تأثیر قرار می دهد، قاعده منع تحمیل شخص ثالث به عنوان یکی از طرفین قرارداد است. این قاعده بر

۱۴. در این مثال، با اقدام شهرداری و ایجاد ارزش افزوده برای یک ملک، بر اساس قانون توسعه معابر مصوب سال ۱۳۱۲ که بعدها توسط قانون توسعه معابر سال ۱۳۲۰ منسوخ شد، حقی برای شهرداری به وجود آمد که به موجب آن می توانست مبلغی را از مالک دریافت کند. این حق در طول زمان دستخوش تغییرات مختلفی شده است. در ابتدا به آن «حق تشرف» یا «حق مرغوبیت» گفته می شد، اما در سال ۱۳۶۰ قانون لغو حق مرغوبیت در مجلس شورای اسلامی تصویب شد. اما با این وجود، امروزه نیز شهرداری ها بر اساس مجوزهای قانونی دیگر، مانند ماده ۱۰۱ قانون شهرداری و ماده ۱۷۴ قانون برنامه پنجم توسعه، این مبالغ را تحت عنوان ارزش افزوده ناشی از اجرای طرح های توسعه شهری دریافت می نمایند.

این اصل استوار است که هیچ شخص ثالثی نمی‌تواند حقوق یا تعهداتی را بر اساس قراردادی که خود در انعقاد آن نقش نداشته مطالبه کند. ریشه اصلی این تفکر در این است که هنگام انعقاد قرارداد، طرفین به ویژگی‌ها، شرایط و توانایی‌های یکدیگر توجه ویژه‌ای دارند و رضایت آنها بر همین اساس شکل می‌گیرد. از این رو، اجرای تعهدات نیز الزاماً باید مطابق با اوصاف و شرایط توافق شده میان طرفین انجام پذیرد تا اصل حاکمیت اراده نقض نشود. علاوه بر این، قوانین هر دو نظام حقوقی هیچ‌گونه حقی برای شخص ثالث جهت مطالبه اجرای قرارداد از طرفین در نظر نمی‌گیرند؛ به همین دلیل، اشخاص ثالث نمی‌توانند به‌طور مستقیم درخواست اجرای تعهدات را داشته باشند. این اشخاص باید تا زمان اجرای کامل تعهدات منتظر بمانند تا شاید منفعتی از اجرای قرارداد نصیب آنها گردد. بنابراین، حمایت قانونی از اشخاص ثالث صرفاً در حد منافع احتمالی تعریف می‌شود و نه بیشتر از آن.

پایان یافته شده | در انتظار انتشار | نسخه‌ی اولیه | ویراستاری نشده
Accepted | Awaiting Publication | Draft Version | Unedited

نتیجه گیری

ذی نفع ثالث اتفاقی در نظام حقوقی انگلستان و ایران به شخصی اطلاق می شود که هیچ نقشی در انعقاد قرارداد نداشته و طرفین قرارداد نیز قصد خاصی برای بهره مند کردن او ندارند. این نوع انتفاع کاملاً تصادفی و خارج از اراده طرفین قرارداد به وجود می آید. با این حال در تمام نظام های حقوقی، از جمله نظام حقوقی انگلستان و ایران، اصلی به نام اصل نسبی بودن قراردادها حاکم است. این اصل تصریح می کند که تنها طرفین قرارداد می توانند از مزایا و آثار آن برخوردار شوند و در عین حال، حق ایجاد تعهد برای اشخاص ثالث را ندارند. با وجود این قاعده کلی، در برخی موارد استثنایی بر آن اعمال می شود که امکان بهره مندی اشخاص ثالث، چه به صورت تصادفی و چه براساس قصد طرفین قرارداد، فراهم می شود در هر دو نظام حقوقی انگلستان و ایران از دیرباز احساس نیاز به نظم دهی حقوق مربوط به اشخاص ثالث وجود داشته و حقوق انگلستان در سال ۱۹۹۹ با تصویب قانون مربوط به حقوق اشخاص ثالث در قراردادها، چارچوب مشخصی برای این موضوع تدوین نمود. این قانون با شفاف سازی وضعیت ذی نفعان ثالث، آنها را به دو دسته اصلی تقسیم نمود: ذی نفع ثالث مورد نظر و ذی نفع اتفاقی. در ادامه، ذی نفع ثالث مورد نظر نیز به دو زیرگروه متبهب و دائن تفکیک شد و برای هر یک از این گروه ها آثار و احکام خاصی تعیین گردید. در نظام حقوقی ایران، نه تنها تاکنون هیچ گونه تقسیم بندی مشخص و مستقلی در مورد وضعیت ذی نفعان اتفاقی ارائه نشده است، بلکه این موضوع نیز در فقه اسلامی و نظریات دکترین حقوقی به طور جدی مورد توجه قرار نگرفته است. بر خلاف مواردی نظیر تعهد به نفع ثالث که آثار حقوقی قابل توجهی درباره آن وجود دارد، مسئله ذی نفعان اتفاقی همچنان در هاله ای از ابهام باقی مانده است. از این رو، برای شفاف سازی آثار و احکام مرتبط با این دسته از ذی نفعان که موضوع پژوهش حاضر را تشکیل می دهد، ضروری است به روشنی از حقوق انگلیس الهام گرفت. این امر مستلزم استفاده از تفاسیر قوانین موجود، بررسی رویه های قضایی، تحلیل نظریات دکترین حقوقی و توجه به فقه امامیه است تا بتوان برداشت دقیق تر و تفسیر جامعی در این زمینه ارائه داد. در حقوق انگلستان، تعریف و شناسایی ذی نفعان اتفاقی عمدتاً مبتنی بر منابعی همچون، قانون حقوق اشخاص ثالث در قراردادها مصوب ۱۹۹۹، رویه های قضایی و نظریات دکترین حقوقی صورت می گیرد. اما در ایران، با توجه به کمبود قوانین صریح در این حوزه، بررسی دقیق تر برخی قواعد عمومی، نظرات دکترین حقوقی و اصول فقه امامیه ضروری به نظر می رسد تا بتوان جایگاه مشخص این دسته از ذی نفعان را شناسایی کرد. معیارهایی که برای تشخیص و تعیین

این افراد استفاده می‌شود، در هر دو نظام حقوقی مشابه هستند. از جمله مهم‌ترین این معیارها می‌توان به نبود قصد طرفین و هدفی برای اعطای منفعت به شخص ثالث، عدم اشاره مستقیم یا ضمنی به شخص ثالث در متن قرارداد و انتفاع غیرمستقیم یا جانبی شخص ثالث به عنوان یک نتیجه فرعی از اجرای قرارداد اشاره کرد. یکی دیگر از مسائل کلیدی مربوط به وضعیت این نوع ذی‌نفعان، که در این مقاله نیز بررسی شده و اهمیت زیادی دارد، توانایی یا عدم توانایی شخص ثالث برای درخواست اجرای قرارداد یا مطالبه انجام تعهد از سوی متعهد است. مطابق رویه‌های موجود در نظام‌های حقوقی انگلستان و ایران، شخص ثالثی که به طور غیرمستقیم و اتفاقی از یک قرارداد منفعتی می‌برد و هیچ‌گونه رابطه مستقیمی با مفاد قرارداد ندارد، اصولاً حقی برای درخواست اجرای قرارداد یا الزام طرفین به انجام تعهد ندارد. قانونگذار نیز حمایتی از چنین افراد به عنوان مطالبه‌کننده حقوق قراردادی ارائه نمی‌دهد. در چنین حالتی، شخص ثالث تنها باید منتظر بماند تا تعهدات اصلی میان طرفین قرارداد انجام شود تا در نتیجه آن، منافع حاصل، به شکلی غیرمستقیم و قهری به او منتقل گردد.

منابع و مأخذ

الف) فارسی

- ایزانلو، محسن و حصوری مهدی، عباس و شعبانی کندسری، هادی (۱۳۹۱). (انتقال قراردادی عقد در فقه امامیه). مجله آموزه های فقه مدنی ۵ (۲۶): ۹.
https://cjd.razavi.ac.ir/article_438_74303ee5f243429f6833d24777fb9fb1.pdf
- بهرامی، حسین (۱۴۰۳). (پاداش ستانی امین از ثالث، با نگاهی به حقوق انگلستان). فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی ۷ (۲۴): ۱۳.
<https://doi.org/10.22034/law.2024.2036736.1424>
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۹۲). محشای قانون مدنی. ج ۲۵. تهران: گنج دانش.
- جعفری لنگرودی، محمدجعفر (۱۳۸۸). دائره المعارف حقوق مدنی و تجارت. ج ۱. تهران: گنج دانش.
- حبیبی، محمود (۱۴۰۰). (مطالعه تطبیقی و تحلیلی مفهوم و جایگاه طرف ثالث قرارداد). فصلنامه علمی دیدگاه های حقوق قضایی ۲۶ (۹۴): ۳-۴.
https://jlvviews.ujsas.ac.ir/article_703667_db8e4a3b3b2f81f45c9e3219822a0cab.pdf
- شهیدی، سید مهدی (۱۳۹۵). حقوق مدنی تعهدات. ج ۳. ج ۹. تهران: گنج دانش.
- شهیدی، سید مهدی (۱۳۸۹). آثار قراردادها و تعهدات. ج ۴. تهران: مجد.
- شعاریان، ابراهیم و ترابی، ابراهیم (۱۳۸۹). اصول حقوق قراردادهای اروپایی (مطالعه تطبیقی). ج ۱. تبریز: انتشارات فروزش.
- شیروی، عبدالحسین (۱۳۸۴). (تقاضای اجرای قرارداد توسط ذی نفع ثالث در حقوق کامن لو با تاکید بر حقوق انگلستان، آمریکا و استرالیا). اندیشه های حقوقی ۳ (۸): ۵-۲.
- شیروانی زاده آرانی، حامد و میرزائزاد جویباری، اکبر (۱۴۰۱). (ممنوعیت تحمیل شخص ثالث به عنوان طرف قرارداد در حقوق ایران و انگلیس). فصلنامه علمی دیدگاه های حقوق قضایی ۲۷ (۹۹): ۲-۱۷.
https://jolt.ut.ac.ir/article_10395_b1565090e40acb0ce022a34f3bad31ef.pdf
- شیروانی زاده آرانی، حامد و میرزائزاد جویباری، اکبر (۱۴۰۱). (ممنوعیت تحمیل شخص ثالث به عنوان طرف قرارداد در حقوق ایران و انگلیس). فصلنامه علمی دیدگاه های حقوق قضایی ۲۷ (۹۹): ۲-۱۷.
<https://doi.org/10.22034/jlvi.2023.703738>
- کاتوزیان، ناصر (۱۴۰۱). قواعد عمومی قراردادها. ج ۳: آثار قرارداد. ج ۸. تهران: گنج دانش.
- کاتوزیان، ناصر (۱۴۰۱). قواعد عمومی قراردادها. ج ۱: مفهوم، انعقاد و اعتبار قرارداد. ج ۸. تهران: گنج دانش.
- معین، محمد (۱۳۸۶). فرهنگ فارسی. ج ۲۴. تهران: انتشارات امیر کبیر.
- محمدی، سام (۱۳۸۵). (تعهد به نفع شخص ثالث به عنوان عوض قرارداد در فقه امامیه و حقوق مدنی ایران). مجله دانشکده علوم انسانی، دانشگاه سمنان ۵ (۱۴): ۱۳۸-۱۴۵.
- محمدی، پژمان و صادقی، محمود و ذوالقدر، محمد جواد (۱۴۰۴). (مطالعه تطبیقی تاثیر انتقال قرارداد نسبت به اشخاص ثالث در حقوق ایران و آمریکا). دو فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق خصوصی ۲ (۴): ۱۳.
- محمدی، پژمان و صادقی، محمود و ذوالقدر، محمد جواد (۱۴۰۴). (مطالعه تطبیقی تاثیر انتقال قرارداد نسبت به اشخاص ثالث در حقوق ایران و آمریکا). دو فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق خصوصی ۲ (۴): ۱۳.
<https://doi.org/10.22034/jpl.2025.2067233.1224>

- هاشمی، سید احمد علی و توکلی کیا، امید (۱۴۰۲). (طرح دعوی مستقیم در حقوق فرانسه و ایران با تاکید بر مقررات بیمه شخص ثالث). فصلنامه تحقیق و توسعه در حقوق تطبیقی ۶(۱۹): ۱۳-۱۴.

<https://doi.org/10.22034/law.2023.1999080.1228>

ب) عربی

- انصاری، شیخ مرتضی (۱۴۱۳). المكاسب. ج ۳: شروط الضمن العقد. قم: مجمع الفكر الاسلامی.
- خویی، ابوالقاسم (۱۴۱۸). موسوعه الامام خویی. ج ۳۳. قم: موسسه احیاء آثار الامام خویی.
- خمینی، روح الله (۱۳۹۲). تحریر الوسیله. ج ۲: کتاب الوصایا. تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (ره).
- روحانی، سید محمد صادق (۱۴۲۹). منهاج الصالحین. ج ۲. ج ۱. قم: اجتهاد.
- شهید ثانی، زین الدین ابن علی (۱۴۱۳). مسالک الافهام الی تنقیح شرائع الاسلام. ج ۵. قم: موسسه المعارف الاسلامیه.
- طباطبایی یزدی، سید محمد کاظم (۱۴۰۹). العروه الوثقی. ج ۲. ج ۲. بیروت: موسسه العلمی للمطبوعات.
- فاضل، مقداد بن عبدالله (۱۴۰۳). نضد القواعد الفقهیة. ج ۱. قم: کتابخانه آیت الله مرعشی نجفی (ره).
- نجفی، محمد حسن (۱۴۰۴). جواهر الکلام فی شرح شرائع الاسلام. ج ۲۸. بیروت: دار احیاء التراث العربی.

ج) انگلیسی

- Corbin, A.L. (1918). Contracts For The Benefit Of Third Person. Published by: The Oxford University Press.
- Eisenberg, M.A. (1992). Third Party Beneficiaries. 10(1). Vol 92. New York: Columbia Law Review. <https://lawcat.berkeley.edu/record/1114344/files/fulltext.pdf>
- Garner, B.A & others. (1999). Blak's Law Dictionary. 7th ed. Published by: West Group.
- Kessler, F. (1943). Contract of Adhesion: some thoughts about freedom of contracts. 43(5). Columbia: Law Review. https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=11639&context=journal_articles
- Nudelman, S. (2019). Not all Third Party Beneficiaries Are Alike. San Francisco: Legal Pipeline.
- Oughton, D & Davis, M. (2003). Source Book On Contract Law. 2nd ed. London: Cavendish Publishing Limited.
- Peel, E. (2015). Treitel The Law Of Contract. Sweet & Maxwell Ltd.
- Richards, P. (1998). Law of contract. 4th ed. London: Financial Times.
- Szalwski, J-schmidt. (1995). International encyclopedia of Law. vol 2. Contracts editor: Herbots, J. France: Kluwer and Taxation. Publishers: Deventer. Boston.
- Sainz, B. (2025). Incidental Beneficiary : Rights & Limitations/ Available at <https://www.upcounsel.com/incidental-beneficiary>.
- Stimmel, Stimmel & Roeser. (2024). Third Party Beneficiary Of a Contract: The Basics/ Available at <https://www.Stimmel-Law.com/en/articles/Third-Party-Beneficiary-Contract-Basics>.
- Treitel, Guenter. (2003). The law of contract. 11th ed. Thomson: Sweet & Maxwell Ltd.
- Thou Gathii, J. (2014). Incorporating The Third Party Beneficiary Principle In Natural Resource Contracts. 43(93). Chicago: School Of Law. <https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2020&context=gjicl>
- Wex Definitions Team. (2022). Restatments of The Contracts/ Available at <https://www.Law.Cornell.Edu/Wex/Third-Party-Beneficiary>.

References

- Ansari, Sheikh Morteza.(1992). Al-Makaseb. (Vol.3): Implied Terms of a Contract. Qom: Majma al-Fiker al-Islamic.(In Arabic)
- Bahrami, Hosein.(2024). Reward Taken by a Trustee from a Third Party, With a Glance at English Law.Journal of Research and Development in Comparative Law.7(24):13. <https://doi.org/10.22034/law.2024.2036736.1424> (In Persian)
- Corbin,A,L.(1918).Contracts For The Benefit Of Third Person.Published by:The Oxford University Press.
- Eisenberg,M,A.(1992).Third Party Beneficiaries.10(1).(Vol.92).New York:Columbia Law Rewiew. <https://lawcat.berkeley.edu/record/1114344/files/fulltext.pdf>
- Fazil, Moqdad bin Abdullah .(1982).Against the Rules of Jurisprudence. 1st ed. Qom: Ayatollah Marashi Najafi Library .(In Arabic)
- Garner,B,A & others.(1999).Blak's Law Dictionary.7th ed.Published by:West Group.
- Habibi, Mahmoud .(2021). ((A Comparative and Analytical Study of the Concept and Position of a Third Party to a Contract)). Scientific Quarterly Journal of Judicial Law Perspectives 26 (94): 3-4. https://jviews.ujs.ac.ir/article_703667_db8e4a3b3b2f81f45c9e3219822a0cab.pdf (In Persian)
- Hashemi, Seyyed Ahmad Ali and TavakoliKia, Omid.(2023). Initiation of Direct Claim in French and Iranian Law with Emphasis on Regulations Regarding Third Party Insurance. Journal of Research and Development in Comparative Law.6(19):13-14. <https://doi.org/10.22034/law.2023.1999080.1228> (In Persian)
- Izanlou, Mohsen and Hasuri Mahdi, Abbas and Shabani Kandsari, Hadi.(2012). ((Contractual Transfer of Contract in Imamiyyah Jurisprudence)). The Journal of Civil Jurisprudence Teachings 5(26):9. https://cjd.razavi.ac.ir/article_438_74303ee5f243429f6833d24777fb9fb1.pdf (In Persian)
- Jafari Langroudi, Mohammad Jaafar.(2012). Iran's Civil Code Glossed .25th ed. Tehran: Ganj-e Danesh.(In Persian)
- Jafari Langroudi, Mohammad Jafar.(2009). Encyclopaedia of civil and commercial law.1st ed. Tehran: Ganj-e Danesh.(In Persian)
- Khoui, Abul Qasim.(1997). Encyclopedia of Imam Khoui.(Vol.33). Qom: Institute for the Revival of the Works of Imam Khoui.(In Arabic)
- Khomeini, Ruhollah.(2013). Tahrir al-Wasilah. (Vol. 2): Book of Wills . Tehran: Institute for the Compilation and Publication of Imam Khomeini's Works.(In Arabic)
- Kessler,F.(1943).Contract of Adhesion:some thoughts about freedom of contracts.43(5).Columbia:Law Rewiew. https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=11639&context=journal_articles
- Katouzian, Nasser.(2022). General rules of contracts.(Vol.3): Effects of Contracts. 8th ed. Tehran: Ganj-e Danesh.(In Persian)
- Katouzian, Nasser.(2022). General Rules of Contracts. (Vol.1): Concept, Formation and Validity of the Contract. 8th ed. Tehran: Ganj Danesh.(In Persian)
- Moein, Mohammad.(2007). Persian Dictionary. 24th ed. Tehran: Amir Kabir Publications.(In Persian)
- Mohammadi, Sam.(2006). ((Commitment in Favor of a Third party as the Consideration of a contract in Imamiyyah jurisprudence and Iranian Civil Law)). Journal of the Faculty of Humanities.University of Semnan 5(14):138-145. <https://ensani.ir/fa/article/download/227918> (In Persian)

- Mohammadi, Pezhman and Sadeghi, Mahmud and Zolghadr, Mohammad Javad.(2025). A Comparative Study of the Impact of Contractual Assignment on Third Parties in Iranian and American Law.Journal of Research and Development in Private Law.2(4):13. <https://doi.org/10.22034/jpl.2025.2067233.1224> (In Persian)
- Najafi, Mohammad Hassan.(1983).The Jewels of Speech in Explaining The Laws of Islam. Vol. 28. Beirut: Darahiya al-Trath al-Arabi.(In Arabic)
- Nudelman.s.(2019).Not all Third Party Beneficiaries Are Alike.San Fransisco:Legal Pipeline.
- Oughton,d & Davis,M.(2003).Source Book On Contract Law.2nd ed.London:Cavendish Publishing Limited.
- Peel,E.(2015).Treitel The Law Of Contract.Sweet &Maxwell Ltd.
- Richards,P.(1998).Law of contract.4th ed.London:Financial Times.
- Rouhani, Seyyed Mohammad Sadiq.(2008). The Path of the Righteous .(Vol.2). 1st ed. Qom: Ijtihad.(In Arabic)
- Shahidi, Seyyed Mehdi.(2015). Civil Law:Obligations.(Vol.3). 9th ed. Tehran: Ganj-e Danesh.(In Persian)
- Shahidi, Seyyed Mehdi.(2010). Effects of Contracts and Obligations.4th ed. Tehran: Majd.(In Persian)
- Shoarian, Ebrahim and Torabi, Ebrahim.(2010). Principles of European Contract Law (A Comparative Study). 1st ed. Tabriz: Forozesh Publications.(In Persian)
- Shiravi, Abdul Hossein.(2005). ((Demand for Performance of a contract by a Third Party Beneficiary in Common Law with Emphasis on the Laws of England, America and Australia)). Legal Thoughts. 3 (8): 2-5.
https://jolt.ut.ac.ir/article_10395_b1565090e40acb0ce022a34f3bad31ef.pdf (In Persian)
- Shirvanzadeh Arani, Hamid and Mirzanjad Joybari, Akbar.(2023). (Prohibition of Imposing a Third Party as a Party to the Contract in Iranian and English Law). Scientific Quarterly Journal of Judicial Law Perspectives 27(99):2-17.
<https://doi.org/10.22034/jlvi.2023.703738> (In Persian)
- Shaheed Thani, Zain al-Din Ibn Ali.(1992). The Path ways of Understanding towards Revising the Laws of Islam .(Vol.5). Qom: Al-Maarif al-Islamiya Institute.(In Arabic)
- Szalwski,J-schmidt.(1995).International encyclopedia of Law.(vol.2).Contracts editor:Herbots,J.France:Kluwer and Taxation.Publishers:Devente.Boston.
- Sainz.B.(2025).Incidental Beneficiary :Rights & Limitations/Available at <https://www.Up Counsel.com/Incidental-Beneficiary>.
- Stimmel,Stimmel & Roeser.(2024).Third Party Beneficiary Of a Contract:The Basics/Available at <https://www.Stimmel-Law.com/en/articles/Third-Party-Beneficiary-Contract-Basics>.
- Tabatabaei Yazdi, Seyyed Mohammad Kazem.(1988). The Surest Bond . 2nd ed.(Vol.2). Beirut: Scientific Institute Lelmatboat.(In Arabic)
- Treitel,Guenter.(2003).The law of contract.11th ed.Thomson:Sweet & Maxwell.
- Thou Gathii,J.(2014).Incorporating The Third Party Beneficiary Principle In Natural Resource Contracts.43(93).Chicago:Schol Of Law.
<https://digitalcommons.law.uga.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2020&context=gjicl>
- Wex Definitions Team.(2022).Restatments of The Contracts/Available at <https://www.Law.Cornel.Edu/Wex/Third-Party-Beneficiary>.